

Františkovo slovo

č.52

Papež kanonizoval čtyři řeholnice

Charita je prodloužená ruka Boží, říká biskup Pavel Posád

Jít proti proudu znamená být radostnými svědky vzkříšeného Krista

Přijďte se k nám podívat migrantům do očí, vyzývá sicilský starosta

Kardinál Tauran: křesťansko-islámský dialog života v médiích nemá prostor

Papež dnes kázal o loučení, zvláště o tom posledním

výtah hlavních myšlenek z promluv papeže Františka a zpráv z Vatikánu. Plné znění naleznete na stránkách Radio Vaticana.

Papež kanonizoval čtyři řeholnice

Na Svatopetrském náměstí se dnes konala kanonizace čtyř řeholních sester. Účastnilo se jí více než 40 tisíc poutníků a přítomny byly také oficiální delegace zemí, které se pojí k postavám nových světic. Jsou jim Francouzka **Jana Emilie de Villeneuve** zakladatelka Kongregace sester Neposkvrněného Početí Panny Marie z Castres (1811-1854), Italka **Marie Kristýna Brando** (1856-1906) zakladatelka ženské Kongregace *Victimarum Expiatricum a Sacramentatio Iesu* a dvě řeholnice pocházející ze Svaté země: **María Alfonzina Danil Ghattas** (1843-1927) zakladatelka Kongregace sester posvátného růžence a **María Baouardy** (1846-1878), bosá karmelitka známá také jako Marie od ukřižovaného Ježíše.

Papež František ve své homilii hovořil o **jednotě apoštolského dosvědčování zmrtvýchvstalého Krista** a v samotném jejím závěru řekl:

*„Zůstávat v Bohu a v jeho lásce, zvěstovat tak slovem i životem Ježíšovo vzkříšení, dosvědčovat jednotu mezi námi a lásku vůči všem. Tak jednaly tyto čtyři světice, které byly dnes kanonizovány. Jejich zářivý příklad interpeluje také náš křesťanský život: **jak dosvědčuji vzkříšeného Krista? To je otázka, kterou si musíme položit. Jak zůstávám v NĚm? Jak přebývám v Jeho lásce? Jsem schopen rozsévat v rodině, pracovním prostředí a ve své komunitě sémě oné jednoty, kterou nám dal Kristus tím, že nám dal účast na trojičním životě?***

*Až půjdeme dnes domů, odnesme si s sebou radost z tohoto setkání se vzkříšeným Pánem; **pěstujme v srdci závazek přebývání v Boží lásce, zůstávejme sjednoceni v NĚm a mezi sebou**, a jděme ve šlépějích těchto čtyřech žen, vzorů svatosti, k jejichž následování nás církve vybízí.“*

V závěru liturgie před modlitbou *Regina Caeli* Svatý otec krátce pozdravil všechny účastníky liturgie, zvláště oficiální delegace Palestiny, Francie, Itálie, Izraele a Jordánska, tedy zemí původu nových světic.

Petrův nástupce pak **věnoval pozornost věřícím České republiky:**

„Myslím na věřící České republiky, kteří se shromáždili na poutním místě Svatý Kopeček u Olomouce, aby si připomněli dvacáté výročí návštěvy svatého Jana Pavla II.“

Papež František mluvil o bohoslužbě, jejímž hlavním celebrantem a kazatelem byl krakovský arcibiskup, kardinál Stanislaw Dziwisz, bývalý osobní papežův sekretář, který při této příležitosti věnoval bazilice Navštívení Panny Marie na Svatém Kopečku relikvii sv. Jana Pavla II.

Charita je prodloužená ruka Boží, říká biskup Pavel Posád

V neděli se zakončilo dvacáté generální shromáždění *Caritas Internationalis*, konfederace sto šedesáti pěti národních Charit. Charitu České republiky zastupovali její ředitel Lukáš Curylo a prezident, **mons. Pavel Posád**. Českobudějovický světící biskup pro naše mikrofony přiblížil průběh a náplň týdenního setkání.

*"Generální shromáždění Caritas Internationalis se koná každé čtyři roky a dalo by se nazvat velkou slavností, svátkem pracovníků Charity z celého světa. Zároveň je to týden modliteb a duchovní obnovy, čas pro setkání a sdílení prezidentů a ředitelů Charit ze všech světadílů. Program setkání byl bohatý a náročný, což vyplývá ze složitosti současného světa. **Charita je tu proto, aby problémy dnešního světa vnímala a s pomocí Boží se je pokoušela řešit. Velkým problémem, o kterém jsme intenzivně mluvili, je hlad. Byla vyhlášena akce: „Konec hladu do roku 2025“. Samozřejmě je to nesnadný úkol, ale přesto je zapotřebí nestát se založenými rukama, nýbrž tyto problémy řešit.“***

Jaký význam má dnes práce Charity?

"Charita je zde proto, že jsou tu potřební, a ti budou na světě vždycky. Představa o nějakém ráji na tomto světě je utopie. Komunisté si mysleli, že vybudují ráj na zemi, a víme, jak to jejich působení dopadlo a zkrachovalo. Dokud zde bude člověk, bude zde utrpení a bude zde potřeba charitní

práce. Sám Pán Ježíš jednou řekl: Chudé máte stále s sebou. Je tedy zapotřebí si uvědomit, že potřeby a nároky budou vždy nekonečně větší, než naše často skromné možnosti pomáhat. **Ale jak jednou řekla Matka Tereza, nemůžeme vyřešit všechny problémy světa, ale je potřebné osušit bytí i jen jedinou slzu bolesti na tváři umírajícího člověka.**"

Shromáždění *Caritas Internationalis* se nekonalo přímo ve Vatikánu, ale jeho účastníci slavili s Petrovým nástupcem zahajovací mši svatou.

"Důležitost našeho setkání podtrhla aktivní účast Svatého otce. V úterý 12. května jsme měli společnou mši svatou v bazilice sv. Petra, které papež František předsedal. **Svatý otec k nám také promluvil a jeho slova jsou jedna z nejzávažnějších z toho, co na týdenním setkání zaznělo.** Svatý otec zdůraznil, v čem je smysl práce Charity, která je dnes rozsáhlým světovým společenstvím. Existuje však ještě mnoho potřeb. Je nezbytné tuto práci rozšířit do všech diecézí a farností, aby se církev kromě hlásání evangelia a udílení svátostí projevovала také službou lásky, tedy svým třetím pilířem, jak charitní práci nazýváme. **Svatý otec řekl velmi důrazně, že kořen veškeré služby v Charitě spočívá v prostém a poslušném přijetí Boha a člověka. Je-li tento kořen odřát, pak Charita zaniká, dochází k závažné redukci na pouhou humanitární organizaci.** Papež dále řekl, že neexistují velké a malé Charity, že jsou si všechny rovny, jako **neexistuje velký a malý skutek lásky.**"

V závěru shromáždění *Caritas Internationalis* bylo oznámeno, že se patronem konfederace stává salvadorský arcibiskup a mučedník Oscar Arnulfo Romero (1917 –1980), který byl zavražděn kvůli svému zájmu o chudé lidi. Pracovník Charity je především Kristův svědek, podotýká biskup Posád.

"Zvláště v Čechách je veliký nedostatek věřících, kteří by pracovali v Charitě. My si vážíme každého pracovníka, který v Charitě ochotně nasazuje svoje schopnosti a síly, ale často tito lidé navzdory své dobré vůli nemají dar víry. Svatý otec zdůraznil – a my se to snažíme našim pracovníkům připomínat, že **zaměstnanec Charity není pouhý pracovník, ale Kristův svědek.** To je to podstatné. Nejenom to, že konáme dobrou práci a že jsme dobří lidé, kteří se nedovedou dívat nečinně na utrpení a bolest. Je zapotřebí ztotožnit se s Kristem a svou prací o Něm svědčit. Pracovník Charity je člověk, **který hledá Krista a nechá se hledat Kristem.** Toto veliké poselství bych chtěl poslat právě do našich končin. Na druhé straně jsem jako prezident Charity ČR svědkem toho, kolik vynikajících lidí se v ní angažuje, a touto cestou bych jim rád poděkoval. Chtěl bych také připomenout, že Svatý otec vyhlásil mimořádný Svatý rok milosrdenství, což se nepochybně Charity týká. Charita je dílo, které prokazuje milosrdnou, nezaslouženou lásku. **Obrazem milosrdné lásky je maminka a malé dítě, které má od maminky úplně všechno, a samo jí nemůže dát vůbec nic. Touto milosrdnou láskou nás miluje Bůh** a my, jako prodloužená ruka Boží, máme takovouto lásku dávat každému člověku, zvláště těm nejpotřebnějším. Přál bych si, aby Rok milosrdenství byl skutečně výrazný čas naší milosrdné lásky k lidem na periferii, jak to označuje papež. K tomu chci vyzvat, poprosit o to a zároveň ještě jednou poděkovat všem, kteří už na tomto díle s pílí a často s velikým nasazením sil pracují."

Prezident Charity České republiky, biskup Pavel Posád.

18.5.2015

Jít proti proudu znamená být radostnými svědky vzkříšeného Krista

Papež František se dnes zúčastnil zahájení všeobecného zasedání Italské biskupské konference. Je zvykem, že Petrův nástupce, který je také primasem Itálie, zahajuje zasedání této druhé nejpočetnější biskupské konference světa. Jejím předsedou je janovský kardinál Angelo Bagnasco, který papeže přivítal. Tématem 68. zasedání italského episkopátu je apoštolská exhortace *Evangelii gaudium*.

„Radost evangelia – řekl v úvodu své promluvy Svatý otec – je v tomto historickém období, kdy jsme nezřídka obklíčeni neútesnými zprávami a místní i mezinárodní dění nám působí bolest a soužení, tedy v tomto skutečně málo útesném rámci **je naším křesťanským a biskupským povoláním, abychom šli proti proudu, to znamená, abychom byli radostnými svědky vzkříšeného Krista a předávali druhým naději a radost.**“

„Naším povoláním je naslouchat tomu, oč nás žádá Pán: „Těšte, těšte můj národ, praví váš Bůh“ (Iz 40,1). **Žádá se po nás, abychom těšili, pomáhali a povzbuzovali bez rozdílu všechny svoje**

bratry nesoucí tíhu svých křížů, doprovázeli je, nikdy neochabovali a pozvedali je silou, kterou dává jedině Bůh.“

Ježíš nám také říká: „Vy jste sůl země. Jestliže však sůl ztratí chuť, čím bude osolena? K ničemu se už nehodí, než aby se vyhodila ven a lidé po ní šlapali“ (Mt 5,13). Je poněkud nevábné potkat zasvěcenou osobu, která je skleslá, bez zájmu a vyhaslá. Je jako vyschlá studna, kde lidé už nenajdou vodu k utišení žízně. Proto bych dnes, pokračoval papež František, vzhledem k tomu, že jste si jako téma svého setkání zvolili exhortaci *Evangelii gaudium*, rád slyšel vaše ideje, vaše otázky a sdílel s vámi svoje otázky a reflexe.

*„Moje otázky a moje starosti se rodí z globální vize a zejména z nespočetných setkání, která jsem během těchto dvou let měl s různými biskupskými konferencemi a na nichž jsem zaznamenal důležitost toho, co lze označit termínem církevní vnímavost, totiž osvojené smýšlení Krista, Jeho pokoru, soucit, milosrdenství, konkrétnost a moudrost. Mít církevní vnímavost neznamená být bázliví či irelevantní při pranýřování a potírání široce rozšířené, veřejné i soukromé korupční mentality, která bezostyšně ožebračuje rodiny, důchodce, poctivé pracující, křesťanské komunity, skartuje mladé lidi, které systematicky zbavuje jakékoli naděje v budoucnost, a zejména odsouvá na okraj slabé a potřebné. **Církevní vnímavost nám umožňuje, abychom jako dobří pastýři vycházeli vstříc Božímu lidu, bránili jej před ideologickými kolonizacemi, které mu odnímají lidskou identitu a důstojnost.“***

„Církevní vnímavost – pokračoval papež František – se projevuje také v pastoračních rozhodnutích a přípravě dokumentů, ve kterých nemá převažovat abstraktní teoreticko-doktrinální aspekt jako by naše směrnice nebyly určeny našemu lidu a naší zemi, ale pouze několika učencům a specialistům. Máme se naopak snažit podávat konkrétní a srozumitelné návrhy. Církevní a pastorační vnímavost se konkretizuje také v posilování neodmyslitelné role laiků ochotných přijmout odpovědnost, která jim náleží. **Laici, kteří mají opravdovou křesťanskou formaci, totiž nepotřebují nějakého pilotního biskupa či klerikální podněty, aby na sebe brali svoji odpovědnost na všech úrovních: politické a sociální, ekonomické a legislativní. Všichni však potřebují biskupa pastýře!“**

*„Církevní vnímavost se konkrétně vyjevuje v kolegiálnosti a ve společenství mezi biskupy a jejich kněžími. Ve společenství mezi samotnými biskupy; mezi diecézemi, které jsou materiálně i co do duchovních povolání bohatší a těmi, které se ocitly v těžkostech; mezi periferiemi a centrem; mezi biskupskými konferencemi a mezi biskupy a Petrovým nástupcem. **V některých částech světa je patrné šířící se oslabování kolegiality, jak co do určitosti pastoračních plánů, tak co do sdílení plánovaných ekonomicko-finančních závazků. Chybí například zvyklost ověřovat recepci plánů a realizaci projektů, organizují se sympozia či setkání, kde znějí obvyklé hlasy, které komunitu uspávají, a působí homologaci rozhodnutí, názorů i lidí. **Namísto toho bychom se měli nechat uchvátit oněmi horizonty, ke kterým nás posílá Duch svatý.“*****

Další příklad – pokračoval papež – je otázka, proč se nechávají stárnout řeholní instituty, kláštery a řeholní kongregace, takže už nejsou evangelním svědectvím věrným zakládajícímu charismatu? Proč se neusiluje o jejich sloučení dříve, než bude z mnoha hledisek pozdě? Tady skončím. Chtěl jsem jen nabídnout pár příkladů církevní vnímavosti oslabené pokračující konfrontací s enormními světovými problémy a krizí, která se nevyhýbá ani samotné křesťanské a církevní identitě.“

„Kéž nám Pán během Jubilea Milosrdenství, které začne 8. prosince, udělí »radost z opětovného objevení a zužitkování Božího milosrdenství, které nás volá, abychom těšili každého muže a každou ženu naší doby. Svěřme již nyní toto Jubileum Matce Milosrdenství, aby na nás shlédla a bděla nad námi« (Homilie, 13. března 2015).“

Končil papež František svoji promluvu k Italské biskupské konferenci, která dnes zahájila své všeobecné zasedání.

19.5.2015

Přijďte se k nám podívat migrantům do očí, vyzývá sicilský starosta

Pozzallo je nevelká sicilská obec s devatenácti tisíci obyvateli, která v současné době hostí 28 tisíc migrantů. Vylodují se zde denně po stovkách. Jak ale pro naše mikrofony říká místní starosta, **Luigi**

Ammatuna, místní lidé si na nové příchozí nikdy nestěžovali. Chápu totiž, že přicházejí lidé v nouzi, kteří utíkají před hladem, válkou a bídou.

“Často se střetávám s názory, že bychom uprchlíky měli vyhostit. Tehdy říkám: Asi vidíte jen záběry v televizi nebo fotky v novinách. Přijďte se ale podívat k nám do přístavu, když tito lidé přijíždějí. Přijíždějí k nám lidé a je třeba se jim podívat do očí. Přijíždějí ženy s malíčkými dětmi, lidé spálení sluncem a zmáčení slanou vodou a hlavně v zimě tudíž promrzlí, lidé bosí, zranění a zmučení. Nevím, kdo by v tu chvíli na molu našel odvahu a řekl jim: Ne, vraťte se nazpátek! Druhá věc, na kterou často poukazují, je skutečnost, že do Pozzalla jenom za tento rok přijelo 1 100 nezletilých bez doprovodu. Existují tedy rodiny, které vezmou desetileté nebo jedenáctileté dítě a nasadí ho na loď, přičemž vědí, že riskuje život, že možná nedojede na druhou stranu moře a že už pravděpodobně celý život své rodiče neuvidí. Myslím, že pro něco takového musí být závažné důvody, protože jinak se tatínek a maminka od dítěte neodloučí. Když tedy člověk toto vše pochopí, je přijímání migrantů úplně jednoduché. Pokud to ale nechápe, vnímá migranty jako břemeno a trpí jejich přítomností. Osobně tím netrpím, ale vnímám uspokojení a hrdost z toho, že jsem starostou města, které dokáže tyto lidi přijímat.”

Říká starosta sicilské obce Pozzallo.

19.5.2015

Kardinál Tauran: křesťansko-islámský dialog života v médiích nemá prostor

Je nutné odolávat pokušení, které nás vede ke střetu s islamistickým extrémismem, a zároveň pokračovat v dialogu a bratrství. Na druhé straně **je nezbytné, aby muslimové podrobili své posvátné texty historické kritice**. Těmito slovy komentuje **kard. Jean-Louis Tauran**, předseda Papežské rady pro mezináboženský dialog, právě ukončené švýcarské setkání delegátů evropských biskupských konferencí o dialogu s islámem.

*“Shodli jsem se na tom, že se dnes situace mezináboženského dialogu změnila a je podmíněna děním na Blízkém východě, existencí Islámského státu a chalífátu. Konstatovali jsme radikalizaci muslimů, zejména mladých lidí. Neregulární imigrace přispěla k velkému přílivu muslimů na evropský kontinent, který neustále pokračuje. **Všichni účastníci setkání vyjádřili překvapení nad tím, že mnozí muslimové, narození v Evropě, takřikajíc “konvertují” k džihádistickému extrémismu**. Co to znamená a proč tyto mladé lidi Islámský stát tolik láká? Domnívám se, že je **to výraz frustrace, chybějící perspektivy**. Tyto mladé lidi zjevně přitahují peníze, které jim zmíněná organizace nabízí, ale také **jsou přitahováni určitou životní motivací**. Proto věřím, že bychom měli navrátit smysl osobnímu a společenskému životu. Je neomluvitelné, že se někteří muslimové odvolávají na náboženství, aby ospravedlnili své ohavné činy. Něco takového je neospravedlnitelné!!*

Pozorujete, že by muslimská komunita nějak pokročila v reinterpetaci Koránu?

“Ano! Je to cosi velmi nenápadného, jakési chvění...Ale skutečně potkáváme stále více mladých lidí – zejména mladých muslimů, kteří mají přístup ke kultuře a univerzitě – kteří si kladou otázku historické kritiky.”

Opakovaně jste vyslovil, že podstatnou roli v mezináboženském dialogu hraje vzdělání...

*“Jistě, vzdělání je zcela zásadní a zejména naléhám na výuku historie. **Klíčem k současné krizi je škola a univerzita, které nám ji pomohou překonat. Nemyslím si, že terorismus zvítězí, ale jeho účinky a důsledky ještě budou mít dlouhé trvání**. Proto je nutné dodat našim občanům naději a smysl života. Tento cíl bychom měli všichni sdílet.”*

Prohlásil jste, že pokračování dialogu i v čase pronásledování je znamením naděje. V jakém smyslu?

“V tom smyslu, že existují mladí lidé, kteří jsou schopni položit svůj život za víru, žijí svou víru důsledně a jsou s to svědčit o pravdě”.

Dialog je dnes nutnější než kdykoli předtím, řekl jste dále, protože jediné dialog zabrání radikalizaci a střetu s muslimskou komunitou.

*„Přijetím dialogu se otevírá cesta ke konfrontaci a zesiluje vůle k dialogu. **Velkým pokušením však zůstává ghetizace. Přetrvává tu velký problém a otázka, jak sloučit muslimskou existenci a evropanství.**“*

Co může církev nabídnout, aby odolala pokušení tohoto diskriminačního diskursu?

*„Ježíšova slova milosrdné lásky a bratrství. **Nemůžeme být křesťany a setrvávat zavření v kostele. Jak často říká papež, je nutné vyjít ven. Dostali jsme milost, že prožíváme různost v jednotě, a něco takového musíme zpřístupnit všem.** Je nutné se na sebe navzájem podívat a jeden druhému naslouchat. Snažit se společně budovat zemi, kde různost znamená bohatství.“*

Co od církve požadují vaši muslimští partneři v dialogu?

„Jak víte, naši muslimští partneři se jeden od druhého značně liší...Ve Švýcarsku jsme se setkali s akademiky, se kterými je velice snadné rozmlouvat. Myslím, že si velice váží toho, co děláme na rovině vzdělání a výchovy ve školách a univerzitách. Kupříkladu považují za mimořádnou skutečnost, že dominikáni před dvěma lety v Bagdádu vprostřed války založili institut sociálních věd. Stejně tak jsou v Bagdádu muslimské rodiny, které už více než rok hostí křesťanské rodiny uprchlíků...To jsou krásné a pozitivní věci. Je důležité, aby probíhal tento dialog života a je třeba o něm mluvit.“

Dělají to sdělovací prostředky?

„Ne, bohužel ne.“

Říká předseda Papežské rady pro mezináboženský dialog.

Kázání z Domu sv. Marty

19.5.2015

Papež dnes kázal o loučení, zvláště o tom posledním

Svěřme se Otcí, až nadejde chvíle našeho rozloučení s tímto světem – zdůraznil papež František v homilii při ranní mši v kapli Domu sv. Marty, když rozjímal o Ježíšově loučení s učedníky těsně před Umučením a Pavlově loučení s křesťany v Milétu před odchodem do Jeruzaléma. Papež přitom zmínil oběti pronásledování donucené k odchodu ze svých domovů: křesťany, jezidy či myanmarské etnikum Rohingya.

Ježíš se loučí s učedníky, aby odešel k Otcí a poslal nám Ducha svatého (*Jan 17,1-11*), a svatý Pavel se loučí s efeskými staršími, kteří přišli do Miléta, aby jej tam naposledy spatřili (*Sk 20,17-27*). Papež František rozjímal o čtení ze Skutků apoštolů a dnešním evangeliu a vysvětloval, čím je pro křesťana loučení. **„Ježíš i Pavel se loučí – řekl – a to nám pomůže uvažovat o našich loučeních.** V našem životě – dodal – existují mnohá loučení, malá i velká, a pojí se také s bolestí a slzami:“

„Pomysleme dnes na příslušníky myanmarského etnika Rohingya. Když opouštěli svůj kraj, aby unikli pronásledování, nevěděli, co s nimi bude. A žijí už měsíce na lodích. Přijedou do nějakého města, kde jim dají vodu a jídlo a řeknou: jděte pryč. Rozloučí se s nimi. Toto velké existenciální loučení se děje dnes. Pomysleme na loučení křesťanů a jezidů, kteří museli odejít ze svých domovů, protože je vyhnali. Dnes.“

Existují malá a velká životní loučení, pokračoval papež, jako „loučení matky, která naposledy objímá syna odcházejícího do války a každý den se probouzí strachem, že jí někdo přijde říci: »Vřele děkujeme za velkodušnost vašeho syna, který položil život za vlast«. A existuje také poslední loučení, které čeká nás všechny, až nás Pán povolá na druhý břeh. Na to teď myslím, dodal papež. Tato velká životní loučení nejsou z těch, při nichž se říká „tak zatím“, „příště“ či „na viděnou“ a při nichž dotyčný ví, že se dříve či později vrátí. Jsou to loučení, při kterých nevím, kdy a jak se vrátím,“ dodal papež a poukázal na scény loučení znázorněné v uměleckých dílech a písních.

„Vybavuje se mi jedna horalská píseň, ve které se loučí velitel alpské vojenské jednotky se svými vojáky. **Myslím na velké loučení, na své velké loučení, na to, kdy neřeknu »tak zatím«, »příště« či »na viděnou«, nýbrž »sbohem«.** V obou dnešních liturgických čtení zní toto »sbohem«. **Pavel svěřuje křesťany Bohu a Ježíš svěřuje Otcí svoje učedníky, kteří zůstávají na světě. - »Nejsou ze světa, chraň je«. - Svěřit Otcí, svěřit Bohu – v tom je základ slova »sbohem«.** Říkáme jej pouze při těch velkých životních loučeních a při tom posledním.“

Myslím – řekl papež – že tyto dva obrazy – plačící Pavel, který klečí na pláži, a všichni ostatní kolem, a zarmoucený Ježíš, který jde vstříc Umučení, a oba se v slzách loučí se svými - nám mohou pomoci pohroužit se do vlastního srdce. Prospěje nám to. Kdo bude tím, jenž mi zatlačí oči?

„Co po sobě zanechám? Pavel i Ježíš v těchto čteních konají jakési zpytování svědomí: »Udělal jsem to a ono...« - Co dělám já? **Prospěje mi představovat si onu chvíli. Kdy nadejde, nevím, ale přijde chvíle, kdy se »příště«, »zatím« a »na viděnou« změní na »sbohem«.** **Jsem připraven svěřit Bohu všechny svoje blízké? Svěřit Bohu sám sebe? A říci ono slovo, kterým se syn svěřuje Otcí?“**

Svoji homilii papež končil radou, aby každý rozjímal o svém posledním »sbohem«: „Bohu svěřuji svoji duši, svoje dějiny a své drahé, Bohu svěřuji vše. **Kéž nám ukřižovaný a vzkříšený Ježíš pošle Ducha svatého, abychom se naučili existenciálně a vsí silou dávat sbohem,**“ končil papež dnešní ranní kázání v Domě sv. Marty.